

ОПТИМИЗАЦИЯ СТРУКТУРЫ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКА В КОНТЕКСТЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

И. Г. Сокиринская, к. э. н., доцент, Н. В. Валенюк, старший преподаватель, А. А. Субботина, ассистент, Национальная металлургическая академия Украины

В статье определено влияние кредитных операций банка на уровень получаемой прибыли. На основе анализа кредитного портфеля банка оценена его структура и доказана необходимость ее оптимизации структуры с целью снижения кредитного риска и одновременной максимизации прибыли банка от проведения кредитных операций. Обосновано, что это положительно отразится на показателях эффективности деятельности банка. Предложена математическая модель оптимизации структуры кредитного портфеля банка с учетом перераспределения кредитных операций по видам и объему.

Ключевые слова: кредитный портфель банка, суммы кредитов, виды кредита, математическая модель оптимизации структуры кредитного портфеля, целевая функция.

OPTIMIZATION OF THE BANK CREDIT PORTFOLIO STRUCTURE IN THE CONTEXT OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF ITS ACTIVITY

I. H. Sokyrynska, Ph. D. (Econ.), Ass. Prof., N. V. Valeniuk, Senior Lecturer, H. O. Subotina, Assistant Lecturer, National Metallurgical Academy of Ukraine

The influence of bank lending operations on the level of received profit is defined. Based on the analysis of the bank credit portfolio, its structure is assessed and the necessity of optimizing the credit portfolio structure is proved in order to reduce the credit risk and simultaneously maximize the bank's profit from credit operations. It is substantiated that this will positively affect the bank performance indicators. The mathematical optimization model of the bank's loan portfolio structure is offered. This model takes into account the redistribution of credit operations by type and volume.

Keywords: the bank credit portfolio, loan amount, types of credit, mathematical optimization model of the credit portfolio structure, target function.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Ковальчуком К. Ф. Надійшла до редакції 15.09.2017.

УДК 336.717.18

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

*С. С. Пільгуй, аспірант, ДВНЗ «Університет банківської справи»,
Sofi-pilgui@yandex.ru*

Розкрито основні концептуальні засади антикризового управління у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи України. Розроблено структурно-логічну схему складових розвитку банківської кризи. Визначено види антикризового управління і інструменти їх реалізації по відношенню до кожної стадії банківської кризи. Запропоновано класифікацію принципів здійснення антикризового управління відповідно до викликів сучасності.

Ключові слова: антикризове управління, фінансова стійкість банківської системи, банківська криза, кризові явища.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення фінансової стійкості банківської системи є вкрай важливою з огляду на її

ключову роль в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. В контексті систематичних проявів кризових явищ, по-

стає завдання ретроспективного аналізу та систематизації результатів напрацювань з метою вироблення актуальних концептуальних засад антикризового управління банківською діяльністю, які будуть відповідати викликам сьогодення і забезпечуватимуть високий рівень фінансової стійкості банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні основи антикризового управління банківською діяльністю розглянуто в працях вітчизняних вчених. Так, С. Леоновим, О. Афанасьєвою [1] було запропоновано та обґрунтовано концепцію багаторівневої системи антикризового управління діяльністю банків в Україні, визначено основні рівні даної системи, а також основні цілі та інструменти на кожному з них. М. Суганяка [2] виділив основні концептуальні підходи до формування антикризової стратегії на підставі розробки антикризових програм та заходів з метою нейтралізації виникнення кризових ситуацій у системних банках. Вказані напрацювання внесли суттєвий вклад в розвиток концепції антикризового управління, проте, не враховується взаємодія та вплив факторів мегарівня, що наразі в контексті інтеграційних векторів країни є важливою складовою. Також, приділено недостатньо уваги вивченню впливу нефінансових факторів, від яких сучасна економіка стає дедалі більш залежною (дослідження лауреатів Нобелівської премії: Річард Талер, 2017 р. [3]; Ж. Тіроль, 2014 [4]).

Формулювання мети статті. Метою дослідження є визначення концептуальних засад антикризового управління банківською діяльністю в контексті кризових явищ та сучасних тенденцій розвитку фінансових ринків, а також надання пропозицій для запобігання розвитку криз та підвищення рівня фінансової стійкості банківської системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Антикризове управління вже давно стало невід'ємною частиною банківського менеджменту. Для розкриття науково-методичних засад реалізації концепції антикризового управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи перш за все доцільно визначити об'єкт та суб'єкти

цього процесу, а також мету, і принципи антикризового управління. Об'єктом антикризового управління є банківські установи всіх рівнів банківської системи України.

Суб'єкти антикризового управління за рівнями забезпечення фінансової стійкості банківської системи України наведені у табл. 1.

Метою антикризового управління є забезпечення стійкого прогресивного розвитку банківської системи під впливом зовнішніх і внутрішніх фінансово-економічних, соціально-психологічних факторів впливу. Антикризове управління має ґрунтуватись на концептуальних положеннях теорії виникнення та поглиблення кризи, тому вважаємо доцільним розглянути сутність банківської кризи за запронованим логічним ланцюгом Літоша А. А.: причини, симптоми, фактори [5], а для визначення результатів її перебігу радимо додати ланцюг «наслідки». В такому випадку логічний ланцюг набуде вигляду: причини => симптоми => фактори => наслідки (рис. 1).

Причини кризи – це події або явища, внаслідок яких з'являються симптоми і надалі фактори. Причини розвитку кризи можуть мати спонтанний характер розвитку, або ж можуть формуватися тривалий час.

Симптоми – зовнішні прояви кризи, які відображаються в показниках, в тенденціях їх зміни та визначають результати функціонування і розвитку банку. Слід зазначити, що симптоми це лише початковий прояв розвитку кризових явищ, але до самої кризи призводять фактори її виникнення.

Фактор кризи – подія або зафіксований стан об'єкта, встановлена тенденція, яка свідчить про настання кризи.

Причини криз, їх симптоми можуть визрівати у різних сферах економіки і пов'язані, переважно, структурними та іншими змінами в процесі її розвитку. Проте для виникнення кризи має скластись відповідна ситуація, а фактори мають досягти певної сили.

За наслідками криз можна спостерігати такі тенденції для банківських установ: частина банків в короткий термін визнаються неплатоспроможними та/або виходять з ринку, інші – протидіють кризовим явищам та / або знаходять різні можливості викорис-

Суб'єкти антикризового управління за рівнями забезпечення фінансової стійкості банківської системи України

Рівень	Суб'єкти	Мета	Ресурси	Заходи впливу
Мега-	Міжнародні організації: Базельський комітет з банківського нагляду, МВФ, Світовий банк МБРР, БМР, FATF, ЄБРР, ЄІБ, центральні банки країн	стабілізація фінансової системи, проведення структурних реформ та створення підґрунтя для сталого економічного зростання як в окремій країні, так і на світовому рівні	внески членів, зовнішні джерела фінансування	– розробка і імплементація нормативно-правової бази, реалізація проектів і реформ, – фінансова допомога та підтримка
Макро-	НБУ, ВРУ, Кабінет Міністрів, міністерства (економічного розвитку і торгівлі, фінансів, юстиції), судові органи		державний бюджет, зовнішні позикові ресурси	– інструменти грошово-кредитної політики, – встановлення додаткових обмежень
Мезо-	– державні: ФГВФО, РФС, державні служби (фінмоніторингу, фіскальна), Держфінпослуг, АРМА Антимонопольний комітет, ДКЦПФР НАЗК, – самоорганізовані: АУБ, НАБУ	запобігання появи системного ризику, утвердження взаємної довіри та ділового партнерства у взаємовідносинах між членами асоціацій та клієнтами	державний бюджет, ін. залучені ресурси внески учасників/членів, ін. залучені ресурси	– виведення неплатоспроможних банків з ринку/ відшкодування вкладів, – контроль за реалізацією діяльності, – захист прав та інтересів членів
Мікро-	менеджмент банку	недопущення банкрутства, забезпечення стійкого розвитку	кошти банку, кредиторів, вкладників, державна підтримка	методи менеджменту кожного банку + загальні: рекапіталізація, реструктуризація, реорганізація

товувати ситуацію, яка склалася собі на користь. Вказані наслідки варіюються в залежності від фінансового стану та рівня ефективності антикризового управління банку і ситуації в зовнішньому середовищі.

На нашу думку, наслідки криз доцільно розглядати на макрорівні, адже те, що негативно для одного банку – може позитивно відзначитися на рівні всієї банківської системи (очищення та зміцнення системи). З огляду на вказане, можна вирізнити два вектори наслідків: прогресивний (оздоровлення, оновлення, м'який вихід) – за яким слідує відновлення фінансової стійкості, та деструктивний (послаблення, загострення, руйнування, різке падіння), за яким можливе повторне виникнення кризи.

Логічний ланцюг виникнення і прояву банківської кризи дає змогу спроектувати відповідні види антикризового управління та інструменти для їх реалізації (рис. 2).

Успішне здійснення антикризового управління неможливе без ґрунтування на

сучасній системі принципів, серед яких можна визначити три підсистеми (рис. 3):

– Інформаційно-технологічна – головна задача якої – забезпечення актуальною інформаційною та технологічною базою, що в подальшому стануть основою для прийняття управлінських рішень;

– ключовим моментом цієї підсистеми є рівень їх якості від якої залежить рівень правильності, своєчасності та ефективності антикризового управління;

– менеджменту – безпосередньо забезпечують досягнення встановлених цілей, які доцільно розглядати в часовій перспективі;

– тайм менеджменту – в сучасних умовах – найцінніший, на нашу думку, принцип, який необхідно враховувати на всіх етапах антикризового управління.

Вважаємо доцільним зацентрувати увагу на такій класифікації принципів реалізації антикризового управління банківською

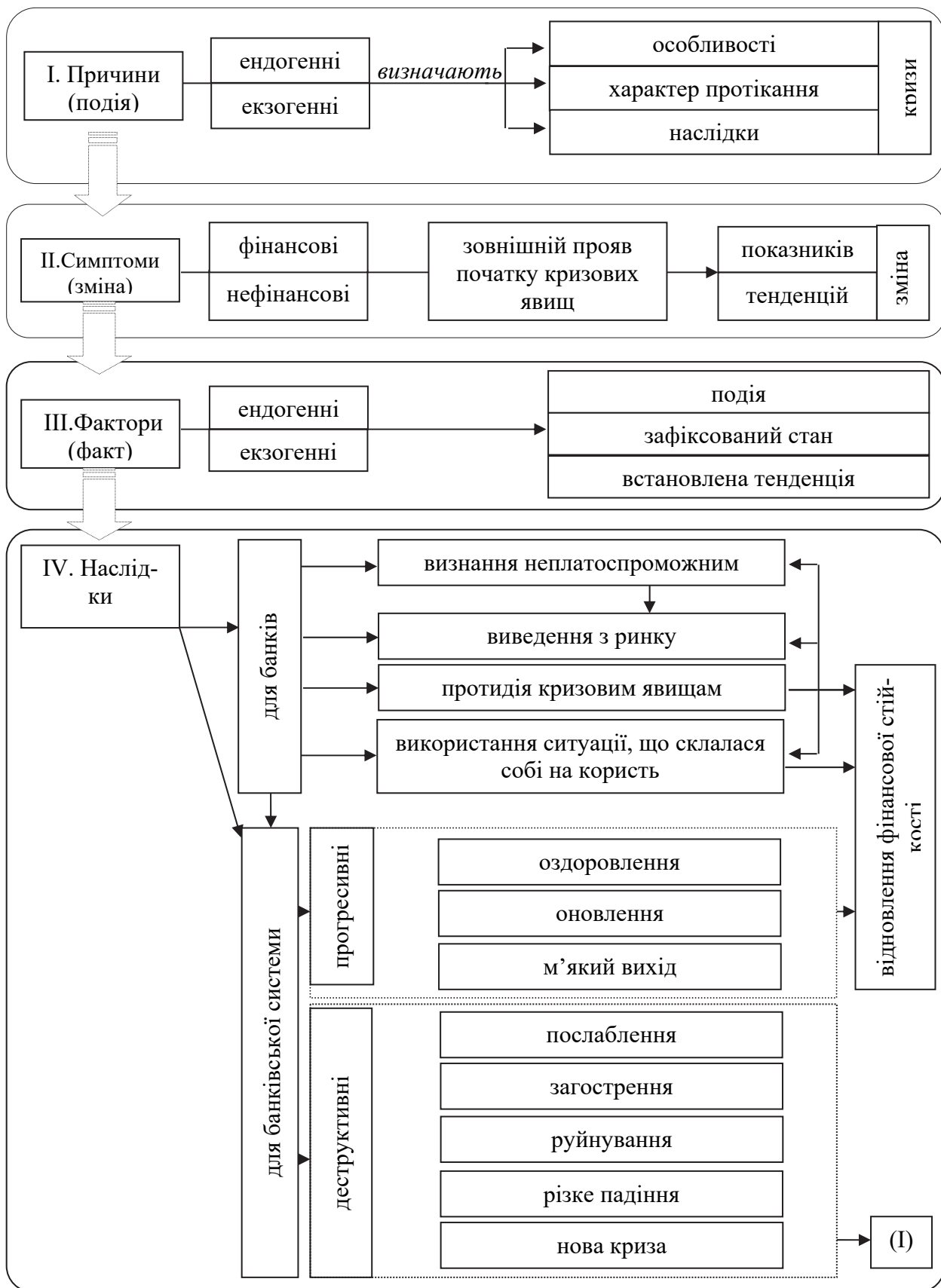

Рис. 1. Структурно-логічна схема складових процесу перебігу банківської кризи (складено автором)

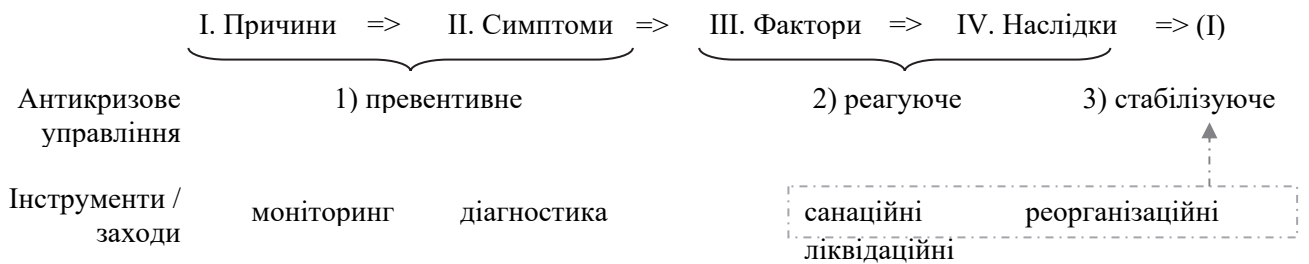

Рис. 2. Відповідність складових структурно-логічної схеми перебігу банківської кризи до видів антикризового управління та інструментів їх реалізації

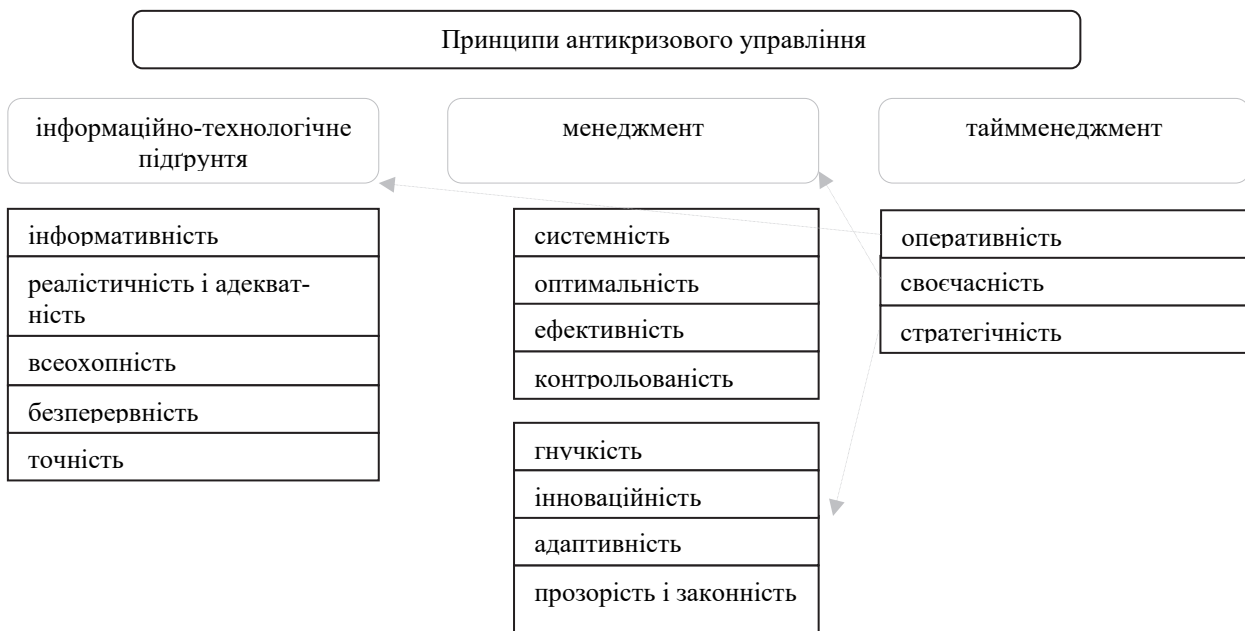

Рис. 3. Принципи антикризового управління (складено автором)

діяльністю, оскільки нефінансові фактори розвитку криз, як: фактор інформаційного забезпечення та часу (своєчасності) – відіграють надзвичайно важливу роль в кризових ситуаціях, особливо гостро проявляються в процесі моніторингу та діагностики антикризового управління і безпосередньо впливають на фінансову стійкість банківської системи. Розглянемо їх детальніше.

Інформація – це сукупність різних повідомлень про зміни, які відбуваються в системі й навколишньому середовищі.

Інформаційна база на будь-якому рівні банківської системи є основою для прийняття управлінських дій. Якість інформаційної бази банку є ключовим аспектом для прийняття компетентних дій антикризового управління. Проте, слід знати, що достатність

інформації та вірність управлінських дій, заснованих на ній можуть бути знівельовані часовим фактором: «є інформація, вироблені дії, але вже запізно».

З метою забезпечення актуальної, надійної інформаційної бази пропонується:

- забезпечення сучасними матеріально-технічними засобами та доступом до інформаційно-аналітичних джерел;
- системне, регулярне проведення превентивних заходів антикризового управління;
- проведення регулярних, всеохоплюючих опитувань (зовнішні, внутрішні);
- вдосконалення наявних та використання можливих сучасних засобів передачі, збору, обробки та інтерпретації інформаційних матеріалів.

Час є формою і мірою усіх видів руху, який виражає тривалість існування і послідовність зміни станів усіх матеріальних систем і процесів у світі [6]. Затяжні кризи, як правило, проходять болісно і складно, досить часто є наслідком невміння управляти кризовими ситуаціями, незрозуміння причин, ігнорування симптомів, не вивчення факторів, що в сукупності призводить до неможливості прогнозування потенційних наслідків.

В антикризовому управлінні час – це можливість, і перш за все – вчасно виявити симптоми кризи, причини і фактори впливу

на її розвиток та завдяки виробленню зваженої і компетентної антикризової стратегії дій – запобігти подальшому розвитку (з врахуванням саме стратегічного аспекту, оскільки «можна програти битву, але виграти війну»); виявити недоліки в організаційному процесі менеджменту – визначити «слабкі місця» і виробити методи їх нівелювання; переглянути ключові напрями діяльності / провести реорганізацію з метою її оптимізації; потенційні можливості прояву та розвитку банку на конкурентному ринку банківських послуг (рис. 4).

Рис. 4. Фактор часу та інформаційного забезпечення в антикризовому управлінні

Отже, в ретроспективному аналізі час можна вважати своєрідним показником якості та ефективності антикризового управління.

Оскільки час – це найдорожчий ресурс, який не піддається відновленню, пропонуємо такі важелі впливу для його ефективного використання:

- встановлення точних часових рамок, періодичності, регулярності здійснення заходів системи антикризового управління (моніторинг, діагностика, перевірки, дослідження, опитування);

- зменшення інформаційного шуму як фактору підвищення якості інформаційної бази і основи для прийняття управлінських рішень шляхом застосування новітнього діагностико-аналітичного програмного забезпечення (ефективність використання та економія часу);

- наявність розроблених чітких карт дій оперативного реагування на прояв тих чи інших симптомів кризових явищ.

Висновки. Проведене дослідження дозволило систематизувати та актуалізувати концептуальні підходи антикризового уп-

равління в банківській діяльності, зокрема:

- додано та розглянуто суб'єкти мегарівня – міжнародні організації, комітети, центральні банки, що є сучасною необхідністю в контексті інтеграційних процесів України;

- розроблено структурно-логічну схему складових процесу розвитку та перебігу банківської кризи, спроектовано відповідні види антикризового управління та інструменти для їх реалізації, що значно спрощує процес розуміння банківської кризи і управління нею;

- наведено принципи реалізації антикризового управління, які відповідають сучасним вимогам фінансових ринків з огляду на стрімкий розвиток інформаційного середовища та прискорення фінансово-економічних процесів.

Значну увагу приділено визначенню ролі нефінансових факторів впливу на фінансову стійкість банківської системи, зокрема, інформаційного забезпечення та фактора своєчасності, які наразі відіграють визначальну роль в результативності здійснення антикризових заходів.

Впровадження вказаних концептуальних засад сприятиме покращенню діяльності банків, створюватиме здорову конкуренцію, підвищить рівень довіри у суспільстві, а отже, стане міцним підґрунтям для забезпечення фінансової стійкості банківської системи України попри всім проявам кризових явищ.

В подальшому перспективними напрямками дослідження є вивчення впливу соціально-поведінкових факторів на фінансову стійкість банківської системи і їх ймовірність викликати та розвивати банківські кризові явища.

Література.

1. Леонов С. Концептуальні засади побудови багаторівневої системи антикризового управління банківською діяльністю / С. Леонов, О. Афанасьєва. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>
2. Суганяка М. Формування механізму антик-

ризого управління системним банком. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук / М. Суганяка. – Одеса, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4004/1/Формування%20механізму%20антикризового%20управління%20системним%20банком.pdf>

3. Richard H. Thaler. Integrating Economics With Psychology [Електронний ресурс] // Nobelprize.org. Nobel Media. – Режим доступу: https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2017/advanced-economicsciences2017.pdf

4. Jean Tirole. Prize Lecture: Market Failures and Public Policy [Електронний ресурс] // Nobelprize.org. Nobel Media. – Режим доступу: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2014/tirole-lecture.html

5. Литош А. А. Антикризисное управление: учеб. пос. / А. А. Литош. – СПб. : ГАСУ, 2011. – 190 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spbgasu.ru/documents/docs_278.pdf

6. Гетьман О. О. Економічна діагностика: [Навч. пос. для студентів вищих навчальних закладів] / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ

С. С. Пильгуй, аспирант, ГВУЗ «Университет банковского дела»

Раскрыты основные концептуальные положения антикризисного управления в обеспечении финансовой устойчивости банковской системы Украины. Разработана структурно-логическая схема составных развития банковского кризиса. Определены виды антикризисного управления и инструменты их реализации по отношению к каждой стадии банковского кризиса. Предложена классификация принципов осуществления антикризисного управления в соответствии с вызовами современности.

Ключевые слова: антикризисное управление, финансовая устойчивость банковской системы, банковский кризис, кризисные явления.

CONCEPTUAL BASIS OF ANTI—CRISIS MANAGEMENT IN BANKING

S. S. Pilguy, Post-graduate student, SHEI «University of Banking»

The main conceptual foundations of the anticrisis management in providing financial stability of the banking system of Ukraine are outlined. The structural—logical scheme of the components of the development process of the banking crisis are developed, the appropriate types of crisis management and implementation tools are indicated. The classification of the principles of the implementation of anti—crisis management according to the challenges of the present is proposed.

Keywords: crisis management, financial resilience of the banking system, banking crisis, crisis phenomena.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Швецем В. Я.

Надійшла до редакції 11.09.17.